

Digitalt hat

HAT OCH HOT MOT KOMMUNALPOLITIKER

Sveriges
Kommuner
och Landsting

Digitalt hat

HAT OCH HOT MOT KOMMUNALPOLITIKER

Upplysningar om innehållet:
Lisa Kaati, lisa.kaati@foi.se
Lena Langlet, lena.langlet@skl.se

© Sveriges Kommuner och Landsting, 2018
ISBN: 978-91-7585-682-7
Text: Lisa Kaati (FOI) och Nazar Akrami (Uppsala Universitet)
Illustration: Ida Brogren
Produktion: Advant Produktionsbyrå
Tryck: Ätta.45, 2018

Förord

Att förtroendevalda utsätts för hat, hot och våld på grund av sitt politiska uppdrag är ett hot mot det demokratiska systemet på flera sätt. Dels kan det bli svårare att rekrytera och behålla politiker, dels kan vårt öppna samhälle påverkas om för många skyddsåtgärder måste sättas in. I slutändan kan även den demokratiska beslutsprocessen påverkas.

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) genomför en satsning i samarbete med regeringen för att stödja kommuner, landsting och regioner i arbetet mot hat och hot mot förtroendevalda bland annat genom utvecklingsarbete, kartläggningar och utbildningar.

I det arbetet har Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) på uppdrag av SKL gjort en studie om hat och hot mot förtroendevalda i digitala miljöer. Syftet med studien är att höja kunskapsnivån och sätta fokus på förekomsten av hat och hot riktat mot förtroendevalda i den digitala världen. Studien har genomförts av Lisa Kaati (FOI), Nazar Akrami (Uppsala universitet) samt Björn Pelzer (FOI).

Skriften ger en kortfattad överblick om hur kommunstyrelseordföranden omnämns i digitala miljöer och dess kommentarsfält.

Vill du veta mer om SKL:s arbete kring hat, hot och våld mot förtroendevalda gå in på skl.se

Stockholm i april 2018

Lena Micko
Ordförande

Sveriges Kommuner och Landsting

Innehåll

- 7 Inledning

- 9 Kapitel 1. Hat och hatbudskap
 - 9 Hat
 - 10 Hatbudskap
 - 11 Hatbrott
 - 11 Orsak och konsekvens
 - 13 Hat i digitala miljöer

- 15 Kapitel 2. Metod
 - 15 Datakällor
 - 16 Urval
 - 16 Att mäta hat och hatstormar

- 19 Kapitel 3. Resultat
 - 19 Omnämningen
 - 20 Hatintensitet
 - 24 Hatstormar

- 27 Kapitel 4. Slutsatser
 - 28 Publika framträdanden och medias roll
 - 28 Konsekvenser
 - 28 Ansvar och lösningar
 - 29 Om det händer mig

Inledning

Ett grundläggande element i en demokrati är medborgarnas rätt att öppet yttra sig och diskutera frågor som rör deras politiska intressen. Med denna rättighet följer också ett ansvar som vilar på respekt för andras åsikter och rätt att yttra sig. I traditionella forum där politiska diskussioner förts har sociala normer fungerat som fundament för denna respekt. Digitala medier har dock förändrat denna ordning. *Flexibilitet*, *omedelbarhet* och *anonymitet* är bara några exempel på faktorer som har bidragit till denna förändring. Idag kan vem som helst, när som helst, yttra sig om vad som helst och dessutom göra det helt anonymt. Det har visat sig att detta bidrar inte bara till större medborglig deltagande i den politiska debatten utan också ökad utsatthet för bland annat förtroendevalda. Undersökningar visar att det har blivit allt vanligare att folkvalda politiker utsätts för trakasserier, hatfulla kommentarer, och i vissa fall rena hot.¹ Den här rapporten avser att undersöka förekomsten av trakasserier och hat mot förtroendevalda kommunpolitiker i digitala miljöer. Vi har dels studerat hur hat riktat mot ordförande i kommunstyrelser ser ut och i vilken omfattning det förekommer. Men vi försöker också beskriva varför folk uttrycker hat och hur det kan få den som blir utsatt för hat att känna sig. Avslutningsvis ges några tips och råd till den som blir utsatt. De hatfulla kommentarer som förekommer som exempel i denna rapport är inte direkta citat utan vissa ord har bytts ut mot synonymer. Detta har gjorts för att skydda både de som blir utsatta för hatet i kommentaren och de som skrivit kommentaren. De ord som förekommer i bilder är däremot riktiga exempel på ord som används för att kränka ordförande i kommunstyrelser i de digitala miljöerna vi studerat.

Not. 1. Politikernas trygghetsundersökning 2017 (Rapport 2017:10 BRÅ).

Vilket spån
Skämmas
ryggradslös meningslösa
idiot galen
självgod
jävla idiot sitt förstånd i behåll?
raketforskare
korrumperande fyfan svammel
förvirrade
skulle ha annat att bry sin lilla hjärna med

Hat och hatbudskap

Hat

I den psykologiska litteraturen betraktas hat som ett känslomässigt tillstånd. Tillståndet utgörs av en eller flera känslor som till exempel vrede, rädsla, äckel, förakt eller avsky. Dessa känslors intensitet och individens grad av engagemang avgör utfallet eller individens beteende som är det direkta resultatet av känslorna. Beteendet varierar och yttrar sig genom att undvika, straffa, eller i den mest allvarliga formen försöka förgöra det eller den som hatet riktar sig mot.² En individs grad av hat betraktas som relativt stabilt över tid och upprätthålls av att tillskriva negativa, omoraliska eller hotfulla egenskaper till den eller det som hatas. Tillståndet kan påverka individens beteende såtillvida att denne blir benägna att skada objektet, fysiskt, verbalt eller ekonomiskt.³

Orsakerna till hat varierar mellan personer och situationer. Hat kan vara grundat på en känsla av orättvisa eller orättvis behandling, men också som resultat av fördomar som riktas mot grupper eller individer som upplevs dela någon egenskap.⁴ Hat är med andra ord, om inte helt, delvis ett resultat av fördomsfullhet som innebär en nedvärdering av individ på grund av dennes grupp tillhörighet. En skillnad mellan fördomsfullhet och hat är att den senare utgörs helt av känslor medan fördomsfullhet är delvis baserad på känslor.

Not. 2. Sternberg, R. J., & Sternberg, K. (2008). *The nature of hate*. New York: Cambridge University Press.

Not. 3. Dovidio, J. F., Gaertner, S. L., & Pearson, A. R. (2005). On the Nature of Prejudice: The Psychological Foundations of Hate. In R. J. Sternberg (Ed.), *The psychology of hate* (pp. 211–234). Washington, DC, US: American Psychological Association.

Not. 4. Sternberg, R. J., & Sternberg, K. (2008). *The nature of hate*. New York: Cambridge University Press.

Hatbudskap

Hatbudskap är kommunikation som nedvärderar eller verbalt attackerar en grupp eller en individ på grund av dennes grupptillhörighet som till exempel kön, etnicitet, religion eller politisk identitet. Hatbudskap yttrar sig i olika former och kan variera från elaka kommentarer till direkta hot. Vi har i den här studien valt att dela in hatfulla kommentarer i fyra olika kategorier: *kränkning mot individ*, *kränkning mot minoritet*, *kränkning mot kvinnor* samt *hot*. Det är naturligtvis möjligt att ha ett mer omfattande system med flera kategorier men detta skulle bidra till svårigheter att kategorisera vissa kommentarer men också missgynna överskådlighet.

Kränkning mot individ är kommentarer som karaktäriseras av elakhet mot en person och som exempelvis anspelar på en persons utseende eller beteende. Citatet nedan är ett exempel på en kommentar som kränker en individ.

”X är en clown som behöver hjälp med att finansiera sitt spritmissbruk”

Kategorin kränkning mot minoritet syftar på kommentarer som kränker någon baserat på till exempel, etnicitet, sexuell läggning eller funktionsnedsättning. Citatet nedan är ett exempel på en kommentar som är en kränkning baserat på en persons etnicitet.

”negern X är bara en frontfigur nickedocka”

Kategorin kränkning mot kvinnor innehåller de kommentarer som är riktade specifikt mot kvinnor och är sexistiska i sin karaktär. Citatet nedan är ett exempel på en sådan kommentar.

”man blir spyfärdig på svenska politiker som fäntratten och den globala elitens lilla luder X”

Kategorin hotkommentarer karaktäriseras av implicita hot (exempelvis att någon lägger ut en persons adress) och explicita hot (som exempelvis ”du ska ha stryk”) där hotet är riktat mot en person med syfte att skada personen, dennes egendom eller rykte. Ett exempel på ett explicit hot är citatet nedan.

”X borde straffas han är en del i Sveriges förfall”

Hatbrott

Hatbudskap kan betraktas som en föregångare till, eller under vissa omständigheter ett specialfall av *hatbrott*, det vill säga kriminella handlingar i syfte att skada eller skrämja enskilda individer eller grupper. Ett hatbrott innebär att någon angriper en person eller en grupp av människor på grund av deras uppfattade etniska bakgrund, nationalitet, trosbekännelse, sexuella läggning eller könsöverskridande identitet eller uttryck.⁵

Den som blir utsatt för ett hatbrott behöver inte ha den egenskap som angreppet uttrycker. Det räcker om den som begår brottet tror eller uppfattar att denna har det eller anser att denna representerar en grupp människor som har dessa egenskaper.

Ett hatbrott kan vara vilken typ av brottslighet som helst där ett hatmotiv identifieras. En misshandel eller en skadegörelse kan exempelvis vara hatbrott om det finns ett hatmotiv. Andra exempel på hatbrott är hets mot folkgrupp och förtal om det finns ett hatmotiv. Hatbrotten har sin grund i de brott som begicks under andra världskriget. FN:s allmänna förklaring av de mänskliga rättigheterna slog då fast människors lika värde och rättigheter och att särbehandling och diskriminering på grund av ras och etnicitet skulle motverkas.⁶

Hatbrotten är en kategori av brott (tillsammans med exempelvis sexualbrott och fridskränkingsbrott) som i högre grad än annars innebär en extra påfrestning för den som blir utsatt. Offret skuldbelägger ofta sig själv och tonar ner allvaret i händelsen som en följd av till exempel normalisering.⁷

Orsak och konsekvens

De allra flesta som på ett eller annat sätt kommit i kontakt med fenomenet hat har sannolikt frågat sig varför. Varför uttrycker vissa människor hat? En bra början till att få svar på frågan är att titta närmare på begreppet fördomsfullhet (det vill säga en nedvärdering av en individ baserad på dennes grupp-tillhörighet) och fråga sig: varför uttrycker vissa människor fördomsfullhet? En huvudsaklig källa till fördomsfullhet är grupptillhörighet där människor tenderar att favorisera den egna gruppen framför andra grupper. Detta innebär också att vi tenderar att nedvärdera grupper som vi inte tillhör eller som vi ser som konkurrenter eller motståndare både var gäller faktiska resurser (exempelvis arbete och pengar) men också värderingar (exempelvis politiska åsikter). Fördomsfullhet kan också vara resultatet av förutfattade meningar

Not. 5. Källa BRÅ <https://www.bra.se/brott-och-statistik/statistik-utifran-brottstyper/hatbrott.html>

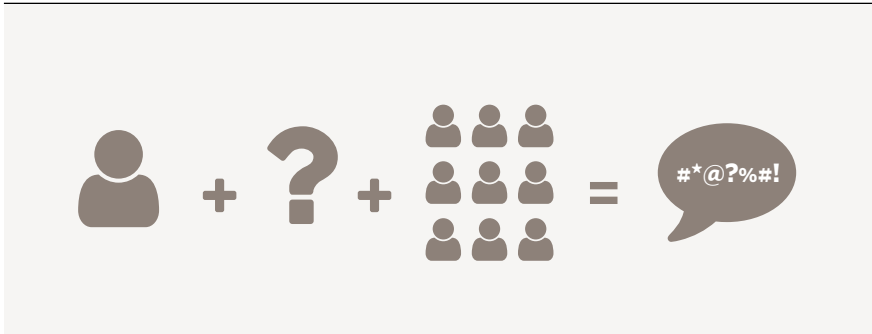
Not. 6. Hatbrott (2016) RättsPM 2016:8 Utvecklingscentrum Malmö december 2016.

Not. 7. Hatbrott (2016) RättsPM 2016:8 Utvecklingscentrum Malmö december 2016.

om en grupp eller uppfattningar om en individ som vi generaliserar över en hel grupp. Här kan en tanke om en enskild politisk motståndare generaliseras över en hel grupp och leda till exempelvis stereotypa uppfattningar om alla medlemmar i ett politiskt parti. Fördomsfullhet kan också vara resultatet av en individs personlighet – vissa av oss kan ha en personlighet som gör att vi uttrycker negativa attityder gentemot andra, med eller utan hänsyn till deras gruppstillhörighet. Till exempel har personer med en personlighetstyp som innebär att de har låg grad av vänlighet och öppenhet en tendens att nedvärdera individer som tillhör minoritetsgrupper eller grupper med låg social status.⁸

Att ha fördomsfulla åsikter innebär inte alltid att vi uttrycker dessa. Tidigare forskning visar att uttryck av fördomsfullhet under åren bytt skepnad från att vara mer rak och explicit till att vara mer subtil och implicit. Den utvecklingen beror på dels sociala normer parallellt med regler som gör det straffbart att uttrycka fördomsfullhet.⁹ En annan faktor som har avgörande betydelse för uttryck av fördomsfullhet är anonymitet. I digitala miljöer kan vi vara mer eller mindre anonyma. Det finns forskning som visar att individer säger mer extrema saker när de kommunicerar via dator än ansikte mot ansikte, och ännu mer om de som kommunicerar dessutom är anonyma.¹⁰ Problemet är att den som läser de grova kommentarerna inte uppfattar att den som skriver kanske inte helt står för sina åsikter, och på så sätt normaliseras hatbudskap eller extrema åsikter ytterligare.

FIGUR 1. En möjlig konsekvens av vad anonymitet i kombination med en publik kan göra med en individ

Not. 8. Bergh, R., Akrami, N., Sidanius, J., & Sibley, C. (2016). Is group membership necessary for understanding generalized prejudice? A re-evaluation of why prejudices are interrelated. *Journal of Personality and Social Psychology*, 111, 367-395.

Not. 9. Akrami, N., Ekehammar, B., & Araya, T. (2000). Classical and modern racial prejudice: A study of attitudes toward immigrants in Sweden. *European Journal of Social Psychology*, 30, 521-532.

Not. 10. Suler, J. (2004). The Online Disinhibition Effect. *Cyber Psychology & Behavior*, 7, 321-326.

Figur 1 illustrerar hur en normal person i skydd av anonymitet och med en publik blir till ett monster som säger elaka saker – saker som aldrig skulle sägas direkt till en person i ett samtal.¹¹

Oavsett definitioner och orsaker innebär uttryck för hat och fördomsfullhet en rad olika konsekvenser för den som är utsatt. Studier visar att individer som utsätts för hatfulla kommentarer uttrycker frustration mycket oftare.¹² Individer som utsätts för hatfulla kommentarer under längre perioder visar också minskad självkänsla. Under vissa omständigheter uppfattas hatfulla kommentarer som hot vilket också har sina konsekvenser. Kommentarererna kan i sådana fall väcka en oro hos individen, både för sin egen och för sina familjemedlemmars säkerhet och välbefinnande. I detta fall går det att särskilja implicit och explicit hot där den explicita kan sägas vara så tydlig att den går att bevisa och kanske till och med polisanmäla. Ett implicit hot är förtäckt vilket kan få individen att känna oro, i vissa fall utan att egentligen veta källan till känslan då den ständigt finns i tankarna. Den typen av konsekvenser är påfrestande och kan få en individ att ständigt känna sig på sin vakt vilket kan i långa loppet bli tröttsamt, för att inte säga plågsamt.

Hat i digitala miljöer

Politiker, journalister och offentliga personer utsätts ofta för hatfulla kommentarer i olika digitala miljöer, framförallt på olika diskussionsforum och i kommentarsfält. I Sverige har varje kommun en kommunstyrelse som är sammansatt av representanter från olika partier och leds av en ordförande. Vi har i den här rapporten undersökt förekomsten av hatfulla kommentarer mot ett antal förtroendevalda kommunstyrelseordförande i digitala miljöer. Syftet med det är att få en ökad förståelse för hur hat riktat mot kommunpolitiker ser ut och i vilken omfattning det förekommer.

Not. 11. Diener, E., Fraser, S. C., Beaman, A. L., & Kelem, R. T. (1976). Effects of deindividuation variables on stealing among Halloween trick-or-treaters. *Journal of Personality and Social Psychology*, 33(2), 178-183.

Not. 12. Schmitt, M. T., Branscombe, N. R., Postmes, T., Garcia, A. (2014). The consequences of perceived discrimination for psychological well-being: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 140, 921-948.

inte klok i någon ände
hasplar dumheter
mentalt sjuk
kriminell
stolpskott
korrumperade
korkad **blåst** omdömeslös
helt-vrickat
atom-hjärna

Metod

Datakällor

I vår studie har vi analyserat några olika svenska digitala miljöer, både diskussionsforum och alternativa medier med tillhörande kommentarsfält. Valet av dessa miljöer motiveras med att de skiljer sig från traditionella medier och forum i sin frispråkighet och att de i de flesta fall har mer eller mindre omodererade kommentarsfält – det vill säga de som kommenterar är själva juridiskt ansvariga för innehållet i kommentarerna och kommentarerna anses inte vara redaktionellt material.

Studien innehåller texter som publicerades från och med 2014 för att täcka en mandatperiod. Sammanlagt består den analyserade textmängden ungefär av 41 000 artiklar och 4,8 miljoner kommentarer och inlägg.

De miljöer som ingår i vår studie är följande:

- Avpixlat (www.avpixlat.info) – 13 200 artiklar, 3,2 miljoner kommentarer (nedstängd sedan augusti 2017).
- Samhällsnytt (www.samnytt.se) – 1 800 artiklar, 554 000 kommentarer (efterträdare till Avpixlat, har funnits sedan september 2017).
- Nordfront (www.nordfront.se) – 4 400 artiklar, 113 000 kommentarer.
- Fria Tider (www.friatider.se) – 16 600 artiklar.
- Motgift (www.motgift.nu) – 630 artiklar, 1 400 kommentarer, 14 000 foruminlägg).
- Nordisk Ungdom (www.nordiskungdom.com) – 600 artiklar, 200 kommentarer.
- Nyheter Idag (www.nyheteridag.se) – 3 900 artiklar, 16 100 kommentarer.
- Flashback: politik/inrikes (www.flashback.se/f77) – 840 000 inlägg.

Vi studerar enbart öppna forum där det kan antas att de personer som väljer att publicera text är införstådda med att texten därmed blir tillgänglig för allmänheten. Inga data har inhämtats från lösenordskyddade sidor, privata sidor på Facebook, eller andra typer av webbsidor eller sociala medier där användaren vidtagit åtgärder för att hålla upplagt material inom en sluten krets.

Urval

Vi har i den här studien valt att undersöka förekomsten av kränkningar och hot gentemot sex kommunstyrelseordföranden (KSO:er). De utvalda KSO:erna är tre kvinnor och tre män från kommuner av varierad storlek och läge i Sverige. Av hänsyn till de utvalda personernas integritet och de obehag som de eventuellt skulle kunna känna inför publiceringen av den här studien har vi valt att inte presentera namnen på dessa personer. Ett samtycke har dock inhämtats från de personer som vi studerat.

Att mäta hat och hatstormar

Det finns flera metoder för att undersöka förekomsten av hat och hot i anslutning till omnämningen av en person. När man studerar stora mängder data så vill man gärna ha en metod som är mer eller mindre automatiserad och där datorn själv kan känna igen om det finns en hatfull kommentar riktad mot en individ. Problemet med automatiserade metoder är att det är svårt för en dator att lära sig att känna igen alla former av hat eftersom det kan uttryckas på så många olika sätt.

Automatiserade metoder har fördelen att det snabbt går att göra analyser av stora mängder data men det finns också en risk att man missar många kommentarer som en människa skulle identifiera som hatfulla. I de fall där personer omnämns många gånger så kan det dock vara i princip omöjligt att manuellt analysera kommentarer och dessa fall är automatiserade metoder ett måste.

I studien gjordes en manuell analys av de inlägg som handlade om någon av de utvalda KSO:erna. Två av varandra oberoende personer gick genom alla kommentarer och delade dessa i neutralt där inget hat eller hot förekommer eller i någon av de fyra kategorierna som vi använder oss av.

När det gäller nivån av kränkning valde vi att kategorisera en kommentar som en kränkning om den var av sådan karaktär att den inte skulle få förekomma i exempelvis en debatt, ett direkt samtal, eller i ett TV program.

Utöver förekomsten av hat och hot analyserade vi även så kallade hatstormar. Inför dessa analyser använde vi 15 400 artiklar från Avpixlat och Samhällsnytt (de största av alternativa medier som har redaktionellt material som en användare tillåts att kommentera). För varje artikel räknade vi hur många kommentarer som skrivits samma dag som artikeln publicerades (dag 0), hur många dagen därefter (dag 1), och så vidare, över en vecka. Sedan summerade vi alla kommentarmängder för dag 0 och delade resultatet med antalet artiklar. På så sätt kunde vi räkna genomsnittliga antalet kommentarer för varje artikel under en sju dagars period.

sverigefördärvaren
från yttre rymden?
fega hycklaren
kriminell invandringstorped
jävla clown
är ett stort skämt trögfattad
korkad inte frisk iqbefriad
sniffat lim?

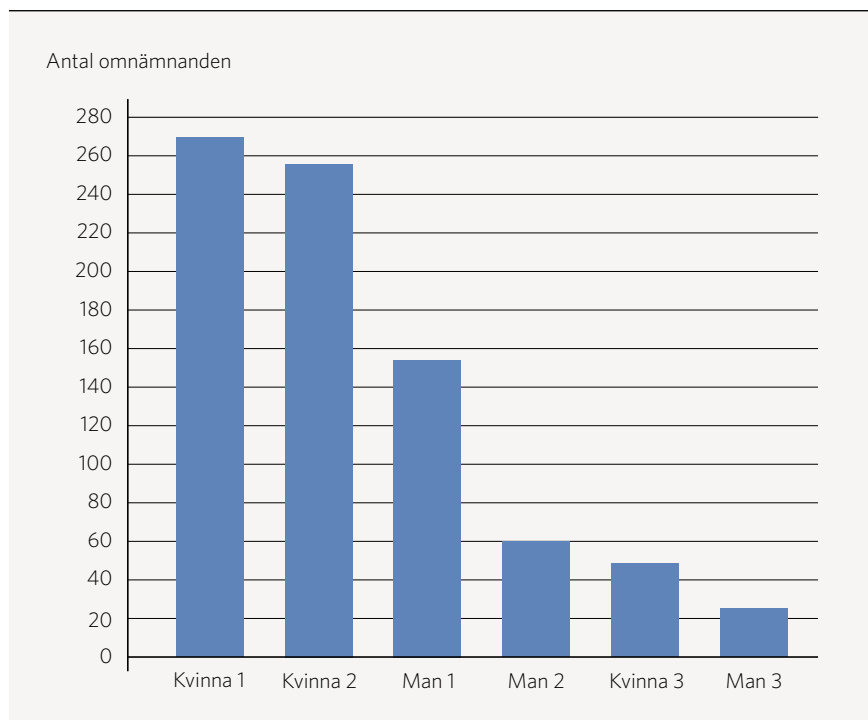
Resultat

Omnämmanden

För att skapa oss en bild av hur ofta kommunstyrelseordföranden som ingår i analysen nämns i digitala miljöer räknade vi helt enkelt hur ofta namnet på dessa personer förekommer i de miljöer vi analyserat. Resultaten visar en stor variation i antal omnämmanden med en kvinna som nämns cirka 50 gånger medan de två andra kvinnorna nämns över 250 gånger. En man nämns 25 gånger, en runt 60 gånger och en över 150 gånger. För att skapa oss en uppfattning om vad dessa resultat innebär jämför vi dessa omnämmanden med motsvarande siffor för några av Sveriges mer publika statsråd.

Om man jämför hur ofta kommunstyrelseordföranden nämns med hur ofta de mer offentliga statsråden nämns så är det tydligt att statsråden nämns mycket oftare. Vissa av statsråden nämns nästan 10 000 gånger i de material vi har studerat. Det innebär att antalet omnämmanden har med exponering att göra samtidigt som proportionen hatkommentarer håller samma nivå oavsett om det är frågan om statsråd eller kommunstyrelseordföranden.

DIAGRAM 1. Antal omnämningar av de kommunstyrelseordföranden som ingår i studien

Hatintensitet

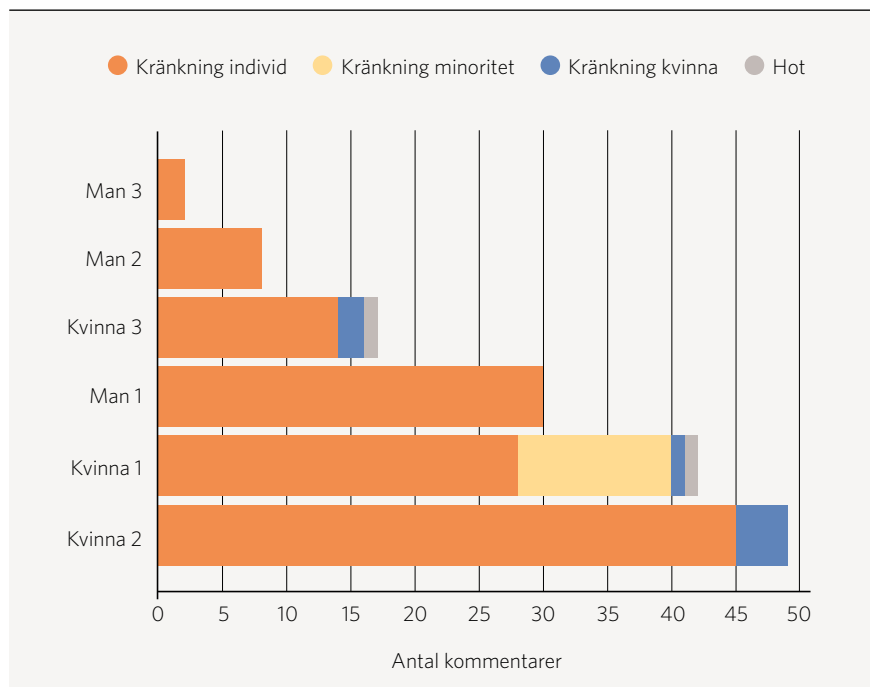
En analys av de kommentarer som nämner någon av studiens utvalda kommunstyrelseordföranden visade att flera uttryckte hat. I den här studien har vi valt att betrakta omfattningen av dessa kommentarer som ett mått på hat, eller en så kallad *hatintensitet*. Hatintensiteten används för att få en uppskattning om omfattningen av de olika typerna av hatfulla kommentarerna. Som tidigare nämnts har vi valt att dela in hatfulla kommentarer i fyra olika kategorier: *kränkning mot individ*, *kränkning mot minoritet*, *kränkning mot kvinnor* och *hot*.

Det finns en stor variation på de olika kränkningarna mot de personer som ingick i analysen. Den största delen av kommentarerna till både män och kvinnor var kränkningar mot individ, det vill säga elakheter och personangrepp som exempelvis *"har inte alla hästar i stallet"*, *"inkompetenta hycklare"* och *"är en livsfarlig clown"*. Det framgår också att det bara var kvinnorna som får hot och kränkningar riktad mot minoritetsgrupper (och kvinnor). Dessa kränkningar kan exempelvis vara att kalla någon för *"batikhäxa"* (kränkning kvinna) eller att säga nedsättande kommentarer och sexistiska angrepp samt angrepp som anspelar på etnicitet hos individen eller individens närstående.

Ingen av de hatfulla kommentarerna handlade om det politiska budskapet som KSO:n förmedlade eller förmedlade ett politisk ställningstagande.

De hot som vi kunnat identifiera i studien är att kommentatorer skrivit ut var kommunstyrelseordförande bor eller andra personliga uppgifter.

DIAGRAM 2. Hatintensiteten för några av Sveriges kommunstyrelseordförande

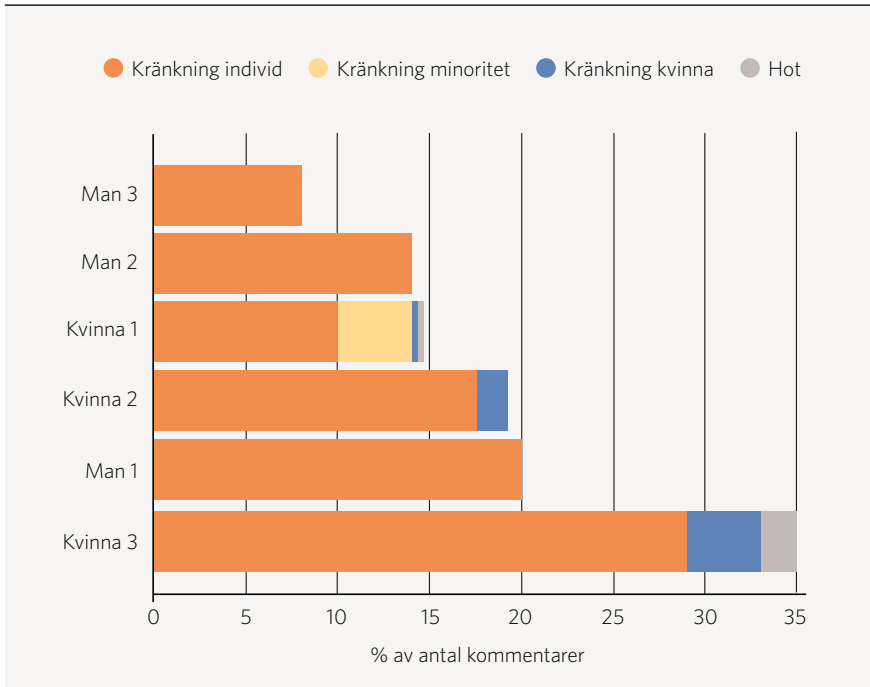

Det är också viktigt att i sammanhanget titta på andelen hatfulla kommentarer i förhållande till den totala mängden kommentarer mot varje person. Resultaten visade att andelen kommentarer med hatinslag varierade mellan 8 och 35 procent för samtliga kommunstyrelseordföranden. Kommentarer mot enbart de manliga kommunstyrelseordförande varierar mellan 8 och 20 procent medan de för kvinnliga varierar mellan 15 och 35 procent av de totala kommentarerna.

Sammantaget visar dessa resultat att andelen hatkommentarer generellt sett ligger på 20 procent och att kvinnorna får större andel hatkommentarer än männen.

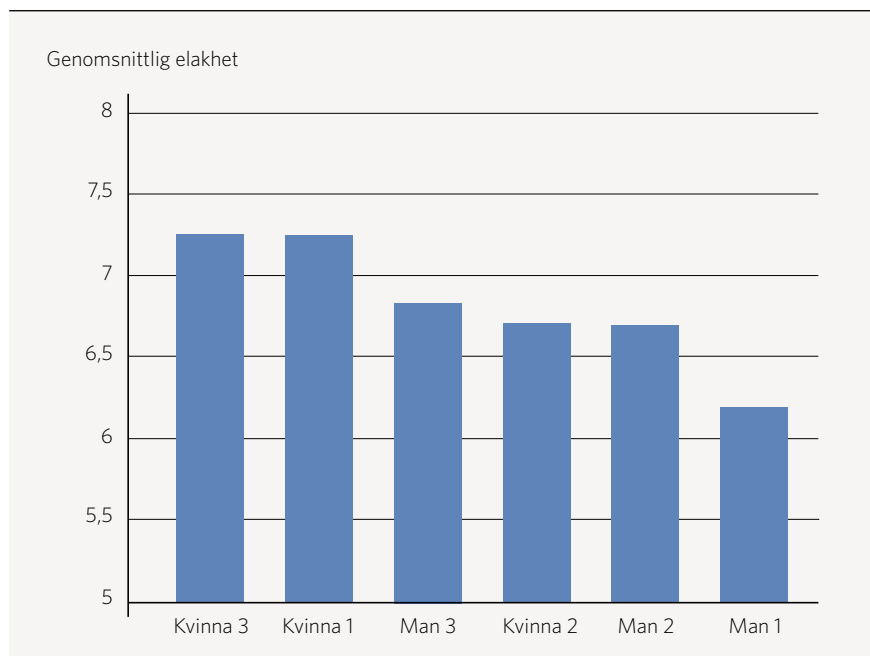
Detta innebär att i snitt är ungefär var femte kommentar som skrivs om en kommunstyrelseordförande kränkande.

DIAGRAM 3. Andelen hatfulla kommentarer (av totala mängden kommentarer) för några av Sveriges kommunstyrelseordförande

Ett annat sätt att mäta hatintensiteten är att ta ställning till hur allvarliga och nedsättande de enskilda kommentarerna är. Två bedömare, som är helt oberoende av varandra, skattade hur nedsättande (elaka) kommentarerna var på en skala 0 (inte alls elaka) till 10 (mycket elaka). Resultaten visade att bedömarna hade hög grad av samstämmighet eftersom deras uppskattningar överlappade till 82 procent. Vi sammanförde sedan dessa bedömningar genom att ta medelvärdet på varje kommentars bedömning vilket blev vårt mått på elakhet. Den genomsnittliga elakheten för alla kommentarer ligger på 6,8 (på en skala 0–10). Medelvärdet för nivån av elakhet för de kommentarer som är riktade mot respektive kommunstyrelseordförandena visas i diagram 4.

DIAGRAM 4. Kommentarerens genomsnittliga grad av elakhet

Vi undersökte också eventuella skillnader i medelvärde i elakhet för kommentarerna mot män och kvinnor. Resultaten visade att kommentarerna mot kvinnor i genomsnitt är mer elaka jämfört med de kommentarer som är riktade mot män. Det är dessutom tydligt att vissa typer av kommentarer enbart är riktade mot kvinnor. Detta innebär att kvinnor dels utsätts för elakare kommentarer, men också att de utsätts för sexistiska kommentarer som männen inte utsätts för. Exempel på ord som enbart används för att kränka kvinnorna i vår studie finns representerade i ordflödet på sidan 26.

Hatstormar

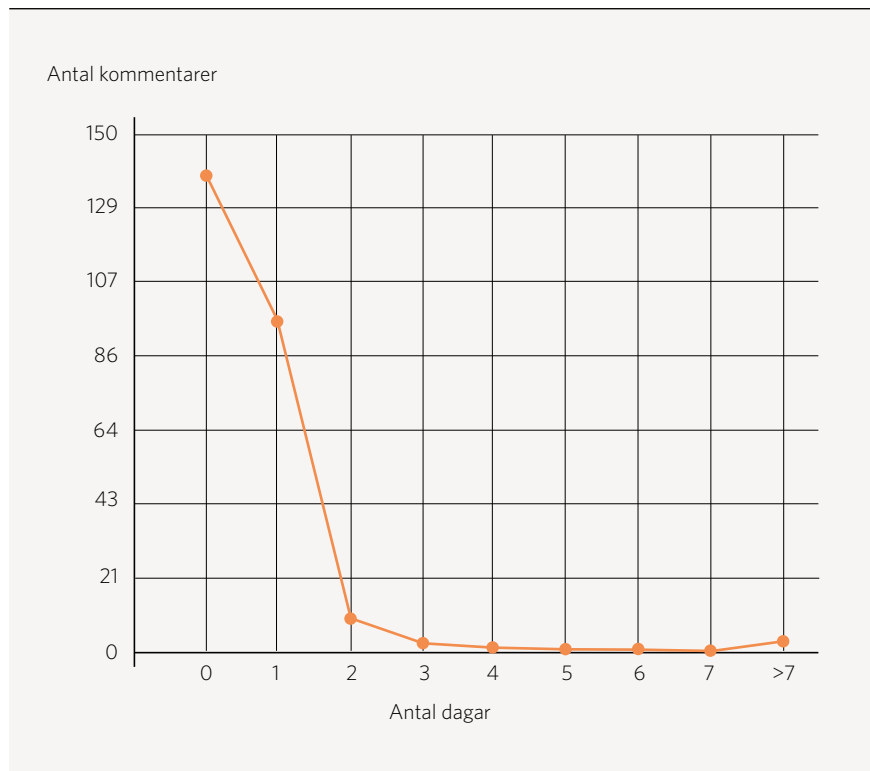
När en politiker uttalar sig om någon fråga i media är det inte ovanligt att de digitala miljöerna översvämmas av hatfulla kommentarer i kommentarsfält och forum i anslutning till uttalandet. Även om riksmidier har störst genomslag när det gäller kommentarer så har också lokala mediernas artiklar en viktig roll.

Det behövs bara att någon länkar till en artikel i en lokal tidning för att få igång en diskussion som kan leda till stora mängder av hatfulla kommentarer.

Detta fenomen är framför allt tydligt i de alternativa medierna som exempelvis Samhällsnytt där en redaktionell artikel som länkar till en artikel i en lokal tidning kan få en stor mängd kommentarer och delningar (exempelvis via Facebook och Twitter). För den personen som artikeln och kommentarerna handlar om kan det kännas väldigt obehagligt att se hur antalet kommentarer och delningar växer i snabb takt – speciellt om artikeln har en önskad vinkling eller innehåller rena felaktigheter.

För att få en ökad förståelse för hur mycket redaktionella artiklar kommenteras och under hur lång tid artiklarna kommenteras har vi gjort en studie av hur mycket redaktionella artiklar kommenteras på Avpixlat och Samhällsnytt. Diagram 5 visar resultaten av detta. Det är tydligt att kommenteringen är mest intensiv på publiceringsdagen med i genomsnitt nästan 140 kommentarer, vilket motsvarar 54 procent av alla kommentarer en artikel får. Dagen efter publiceringen faller antalet nya kommentarer under 100, motsvarande ytterligare 39 procent. Efter det sjunker antalet snabbt – redan dag 4 är det färre än en kommentar om dagen. Antalet kommentarer som skrivs senare än en vecka efter artikelns publicering är i snitt 2,6 kommentarer vilket motsvarar 0,6 procent av det totala antalet kommentarer. Således skrivs 99,4 procent av kommentarerna alltså under första veckan, av dessa skrivs 94 procent på publiceringsdagen och dagen efter.

DIAGRAM 5. Kommenteringsbeteendet på Avpixlat och Samhällsnytt

stolpskott
madrassen

kärring

ynkekärring

luder

batikhäxa

nytvättat hjärna

tanten

vidriga kvinna

Slutsatser

Det är tydligt att förtroendevalda kommunpolitiker förekommer i diskussioner och kommentarer i de digitala miljöer som ingått i studien. Det är också tydligt att det förekommer hatfulla kommentarer mot förtroendevalda kommunpolitiker i dessa miljöer. Många av de hatfulla kommentarer som vi analyserat skulle med stor sannolikhet kunna vara ett hatbrott eftersom det ofta finns uttalanden som utgör uttryck av hat eller hot mot en grupp. Exempelvis kan en person bli dömd i domstol för förolämpning om personen kallar någon för ”jävla svartskalle”¹³ eller ”neger”.¹⁴

Vi är fullt medvetna om att det behövs en studie av en större omfattning för att kunna dra mer generella slutsatser av resultaten. Vi kan dock, trots denna reservation, dra några slutsatser.

- ✦ Cirka 20 procent av alla kommentarer som handlar om en kommunstyrelseordförande innehöll någon form av hat, hot eller kränkningar.
- ✦ Kvinnliga kommunpolitiker är utsatta för fler kränkande kommentarer som dessutom är elakare än för de manliga kommunpolitikerna. Dessutom förekommer sexistiska kommentarer som enbart är riktade mot kvinnorna.
- ✦ I ett flertal digitala miljöer behövs bara att någon länkar till en artikel i en lokal tidning för att få igång en diskussion som kan leda till stora mängder av hatfulla kommentarer.
- ✦ Kommenteringen pågår som mest i två dagar och mattas av dramatisk därefter. Redan efter två dagar har 94 procent av alla kommentarer skrivits.

Not. 13. NJA 1989 s. 374.

Not. 14. Hovrätten för nedre Norrland, dom den 25 februari 2009 i mål B 1131-0.

Publika framträdanden och medias roll

I nästan alla fall har vi studerat om hatfulla kommentarer mot politiker uppkommit i samband med att politikern förekommit i media, antingen i en tidningsartikel eller i TV och uttalat sig i en fråga som är relaterad till invandring.

Konsekvenser

Politikers insatser, oavsett om de arbetar på riks- eller kommunal nivå, ska givetvis kunna debatteras och kommenteras. Detta ska dock göras utifrån sakfrågor och inte genom personangrepp eller kränkande och hatfulla kommentarer. Att folkvalda blir utsatta för kränkande kommentarer är en utveckling som kan förknippas med ett flertal problem. Först och främst handlar det om enskilda individer och deras familjer som drabbas genom att få leva med osäkerhet och rädsla. Hatfulla kommentarer utgör dessutom ett hot mot demokratin och det öppna samhället. Det kan bidra till att förtroendevalda överväger att avsäga sitt uppdrag och kan göra det svårare att rekrytera individer som bär upp det demokratiska systemet.

Den retorik som används kan också skapa en situation som börjar med förakt för politiker och i värsta fall slutar med att vi inte ser politiker som vanliga människor utan som objekt som är berättigade att hatas och hotas. Erfarenheten visar att den typen av kommentarer i slutna grupper tenderar att trappas upp lätt då medlemmarna i dessa grupper, på skämt eller allvar, tenderar att tävla om att göra starkare intryck vilket vanligtvis leder till mer extrema kommentarer. Erfarenheten visar att upptrappningar av samtalstonen missgynnar social harmoni, skapar grund för ett hårdare klimat och minskar respekten för den andre, oavsett om denne är politiker eller inte.

Ansvar och lösningar

En fråga som ofta kommer upp när man diskuterar kränkande och hatfulla kommentarer är vem som egentligen bär ansvaret för det som skrivs i kommentarsfält och på forum. Ett problem är att de digitala miljöerna är världsomspännande och olika delar av världen har olika lagstiftning kring yttrandefrihet. I USA är yttrandefrihet starkt skyddad genom *bill of rights* medan i andra länder som exempelvis Sverige finns det lagar som reglerar yttrandefriheten – något som ibland glöms bort.

Kanske är en framtida lösning att få teknikföretagen att ta ett större ansvar för att se till att deras plattformar inte används för att sprida hatbudskap. Detta skulle i så fall framförallt innebära att det blir lättare att anmäla olämpligt innehåll och att processen med att ta bort innehållet ska gå snabbare.

Parallellt med detta är det nödvändigt att satsa på utbildning och information. Här gäller det att påminna om demokratiska värden och att visa respekt för andra (inklusive för våra folkvalda kommunalpolitiker), riskerna med infekterade offentliga rum och slutligen också om gällande lagar och regler.

Det är inte otänkbart att de som kommenterar i de undersökta digitala miljöerna är isolerade från ett bredare informationsflöde där den sociala normen mot kränkningar är tydlig och där kränkningar mot individer inte förekommer på samma sätt. Kanske skulle ett tydligare ansvar för de kommentarer som publiceras i kommentarsfälten (av exempelvis ansvarig utgivare) bidra till att minska kränkningar.

Om det händer mig

Om man vet med sig att man påverkas av hatfulla kommentarer kan det vara bra att göra en riskbedömning innan publika framträdanden – det gäller att vara förberedd på vad som skulle kunna hända. Man kan dessutom göra ett aktivt val att inte läsa vad som skrivs om mig som person i digitala forum utan kanske be en kollega eller en säkerhetsansvarig att informera om vad som skrivs och endast informera vid behov. I det sammanhanget är det värt att ha i åtanke att även om det känns som om hela världen kommenterar och delar en nyhet så kommer uppmärksamheten att vända snabbt mot något nytt. Uppmärksamheten från de personer som kommenterar skiftar snabbt fokus till nästa händelse.

Säkerhetspolisen har i samverkan med Polismyndigheten tagit fram en handbok som heter *Personlig säkerhet*. Handboken innehåller råd och stöd till politiskt aktiva med syftet att öka säkerhetsmedvetandet hos förtroendevalda som är aktiva i kommuner, landsting och regioner. Handboken innehåller exempelvis information samt tips om hur man går tillväga vid anmälan till polisen. Det finns därutöver flera aktörer som påbörjat ett arbete med att granska både fakta och hur kommentarer uttrycks i digitala miljöer. Några publicerar artiklar medan andra arbetar med att hantera och anmäla kommentarer.

Digitalt hat

HAT OCH HOT MOT KOMMUNALPOLITIKER

I studien om digitalt hat och hot har Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) på uppdrag av SKL gjort en analys av hat och hot mot förtroendevalda i digitala miljöer. Syftet med studien är att höja kunskapsnivån och sätta fokus på förekomsten av hat och hot riktat mot förtroendevalda i den digitala världen.

ISBN 978-91-7585-682-7

Beställ eller ladda ner på webbutik.skl.se

Post: 118 82 Stockholm | Besök: Hornsgatan 20

Telefon: 08-452 70 00 | skl.se

Sveriges
Kommuner
och Landsting